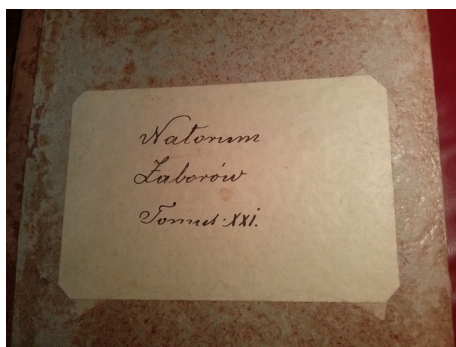

WŁADYSŁAW CYRBES – ZAPOMNIANY KOMPOZYTOR Z ZABOROWA

Władysław Cyrbes jako kompozytor jest postacią bardzo mało znaną w Polsce. Informacje zawarte w encyklopediach i słownikach są bardzo skąpe i nieprecyzyjne.

Już na wstępie należy uściślić miejsce i datę urodzenia kompozytora. W dotychczasowych publikacjach podaje się tylko rok 1851 oraz Czudec jako miejscowość pochodzenia¹. Istnieją nawet wprost podawane informacje o braku szczegółowej daty urodzenia². Te dane okazują się bardzo przybliżone. W rzeczywistości znamy dokładną datę dzienną, natomiast Czudec był parafią, a nie miejscowością urodzenia i zamieszkania Władysława. Kwerenda w kancelarii parafialnej pozwoliła na dotarcie do informacji na temat urodzenia i chrztu Cyrbesa. Obejmują one szereg faktów dotyczących pochodzenia kompozytora:

1. Urodził się i mieszkał we wsi Zaborów koło Czudca. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* z 1895 r. podaje, że Zaborów w tamtym czasie liczył 162 domy (1010 mieszkańców, a dokładnie: 505 mężczyzn i 505 kobiet)³. Obecnie ta liczba według danych GUS za 2011 r. wynosi 1074 mieszkańców⁴.

fot. 1. Strona tytułowa księgi chrztów parafii Czudec dla miejscowości Zaborów

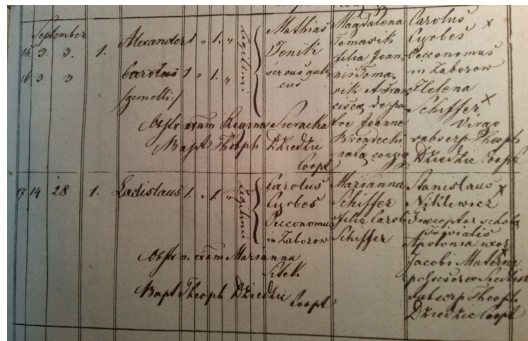
¹ I. PONIATOWSKA, *Cyrbes Władysław*, w: E. DZIĘBOWSKA (red.), *Encyklopedia muzyczna PWM*, t. II: *cd*, Kraków 1984, s. 281; *Cyrbes Władysław*, w: A. CHODKOWSKI (red.), *Encyklopedia muzyki*, Warszawa 2001, s. 174.

² J. LENART, *Cyrbes Władysław*, w: A. MEISSNER, K. SZMYD (red.), *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski Południowo-Wschodniej*, Rzeszów 2011, s. 78.

³ B. CHLEBOWSKI I IN., *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. XIV [Worowo – Żyżyn], Warszawa 1895, s. 199.

⁴ GUS: *Ludność – struktura według ekonomicznych grup wieku*. Stan w dniu 31.03.2011 r.

2. Data dzienna urodzenia to 14 września 1851 r.

fot. 2. Fragment karty parafialnej księgi chrztów zawierającej wpis dotyczący W. Cyrbesa

3. Data przyjęcia sakramentu chrztu św. to 28 września 1851 r. Szafarzem był ks. wikariusz Teofil Dziezic (1850–1858). Jego imię i nazwisko widnieje w spisie wikariuszy na stronie internetowej parafii Czudec⁵.

4. Znane są imiona rodziców: Karol (który był ekonomem w Zaborowie) i Mariana z d. Schiffer (córka Karola Schiffera). Byli połączeni sakramentalnym małżeństwem.

Rodzina Cyrbesów mieszkała w domu pod numerem 1. Obecnie ten dom już nie istnieje, ale w przybliżeniu można to miejsce zlokalizować.

Ponadto, jak wynika z sąsiedniego wpisu w księdze metrykalnej, 25 dni wcześniej w tym samym domu (z innego małżeństwa) urodziły się bliźnięta – Aleksander i Karol. Ojcem chrzestnym był Karol Cyrbes, a matką chrzestną panna Helena Schiffer (przypuszczalnie mogła być siostrą Marianny).

Samo nazwisko Cyrbes obecnie na Podkarpaciu zupełnie nie występuje. Według portalu *Nazwiska polskie*⁶ na terenie naszego kraju mieszka zaledwie 19 osób o tym nazwisku – 14 w Świdnicy, 5 we Wrocławiu.

Pierwsze lata życia Władysław spędził zapewne w Zaborowie. Brak informacji na temat jego początkowej edukacji. Studia odbył w Towarzystwie Muzycznym w Krakowie, a następnie uczył się gry fortepianowej pod kierunkiem Kazimierza Hofmanna (1842–1911), ojca słynnego pianisty, Józefa Hofmanna⁷. Nie są znane dokładne lata, w których Władysław pobierał lekcje u Hofmanna, ale wiadomo, że ten po studiach i pobycie w Wiedniu powrócił do Krakowa w 1868 r. i przebywał tam do 1878 r., czyli do czasu objęcia posady pedagoga w Konserwatorium w Warszawie. Ponieważ wiadomo, że w 1873 r. Władysław Cyrbes wyjechał już do konserwatorium w Monachium, dlatego łatwo ustalić, że musiał spotkać się z Hofmannem między 1868 a 1873 r. (miał wówczas 17–22 lat). W Monachium Władysław uczył się teorii i gry na fortepianie.

⁵ <http://www.sanktuariumczudec.pl/87/pages/18/duszpasterze.html>.

⁶ <https://nazwiska-polskie.pl/Cyrbes>.

⁷ W. HORDYŃSKI, *Cyrbes Władysław*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. IV, Kraków i in. 1938, s. 129–130.

Dalsze losy Cyrbesa związane są już z pracą zawodową i artystyczną. Po odbyciu studiów w Monachium pracował jako pedagog w zakładzie oo. jezuitów w Tarnopolu. Prawdopodobnie chodzi o Konwikt Szlachecki w Tarnopolu prowadzony przez oo. jezuitów, którzy pomimo kasaty w 1773 r. pozostali na terenie Rosji. W 1820 r. oo. jezuitów osiedlili się w Galicji (m.in. w Tarnopolu) i prowadzili działalność edukacyjną. Po okresie represji związanych z Wiosną Ludów w 1848 r. Konwikt został ponownie otwarty w 1856 r. i działał do 1886 r., po czym został przeniesiony do Chyrowa⁸. Tam właśnie nosił nazwę: Zakład Naukowo-Wychowawczy Ojców Jezuitów⁹. Należy przyjąć z wysokim prawdopodobieństwem, że Cyrbes mógł przebywać w Tarnopolu maksymalnie do roku 1886.

Kolejnym miejscem pracy Cyrbesa było Towarzystwo Muzyczne w Rzeszowie¹⁰. Prawdopodobnie chodzi jednak o Kółko Literacko-Muzyczne powstałe w 1884 r.¹¹, przy którym działał chór pod kierownictwem Władysława Cyrbesa¹². Warto dodać, że później, w 1904 r., zostało założone także Towarzystwo Muzyczno-Śpiewacze¹³. Wtedy jednak Cyrbesa w Rzeszowie już nie było. Kółko Literacko-Muzyczne działało tylko 5 lat (1884-1888), zatem mniej więcej na ten okres przypada pobyt Władysława Cyrbesa w Rzeszowie. Pewnym materialnym świadectwem istnienia tej instytucji jest znajdujący się na zabytkowym cmentarzu w Rzeszowie nagrobek dra medycyny Józefa Barzyckiego, który był jej prezesem.

fot. 3. Tablica nagrobna Józefa Barzyckiego, prezesa Kółka Literacko-Muzycznego w Rzeszowie

⁸ L. GRZEBIEŃ, B. TOPIJ-STEMPIŃSKA, *Konwikt szlachecki w Tarnopolu 1856-1886*, Kraków 2016, s. 7nn.

⁹ *Tamże*, s. 22.

¹⁰ *Tamże*.

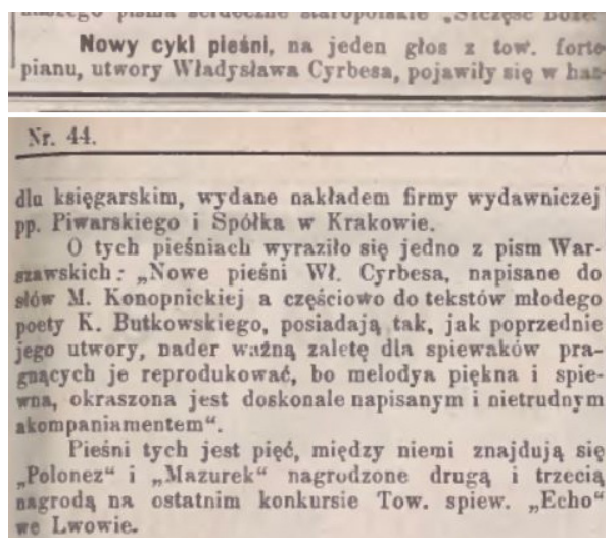
¹¹ J. HOFF, *Kółko Literacko-Muzyczne*, w: J. DRAUS (red.), *Encyklopedia Rzeszowa*, Rzeszów 2004, s. 254.

¹² A. LEHMANN, *Życie artystyczne. Muzyka*, w: *tamże*, s. 810.

¹³ A. LEHMANN, *Towarzystwo Muzyczno-Śpiewacze „Lutnia”*, w: *tamże*, s. 709.

Z wysokim prawdopodobieństwem właśnie od 1888 r. Władysław przebywał w Przemyślu. Spędził tam 19 lat. Było to jego ostatnie miejsce stałego pobytu i pracy pedagogiczno-artystycznej. Potwierdzeniem jest wzmiankowanie jego nazwiska w „Gazecie Przemyskiej” w latach 1888–1893. Gazeta w sierpniu następnego roku przestała się ukazywać. Po okresach istnienia i przerw, kilka lat temu kolejny raz została reaktywowana.

Nazwisko Cyrbes pojawia się później w gazecie „Echo Przemyskie” w latach 1898–1911. W 1909 r. ponownie „Gazeta Przemyska” zamieszcza informacje o W. Cyrbesie, m.in. o wydaniu jego nowego zbioru pieśni (nr 44, s. 2–3).

fot. 4. „Gazeta Przemyska” 44 (1909)

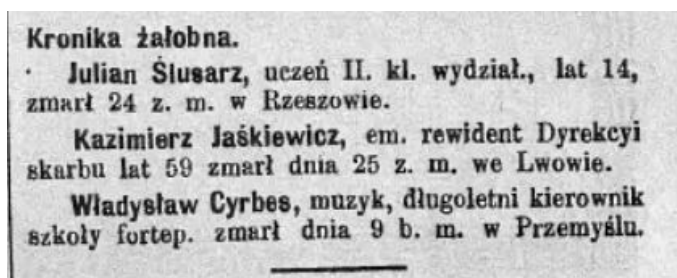
Inna gazeta, „Nowy Głos Przemyski” w 1913 r. notuje sprostowanie, z którego wynika, że Cyrbes w Monachium studiował u Bermiana, Sachsa¹⁴ i Rheinbergera (1873)¹⁵.

Okres pobytu Cyrbesa w Przemyślu jest najbardziej twórczy. Wiadomo, że wówczas był już żonaty z pianistką Wandą Wostrowską. Nie udało się ustalić danych na temat potomstwa. Wspólnie założyli szkołę muzyczną w Przemyślu. Musiała to być szkoła inna niż obecna, ponieważ ta istnieje od 1954 r. Została założona także wcześniej niż salezjańska szkoła organistowska (1916). Od 1901 r. Władysław był również dyrektorem Towarzystwa Muzycznego w Przemyślu (założonego w 1862 r. i działającego do dzisiaj).

¹⁴ Nie należy utożsamiać tej postaci z Curtem Sachsem (ur. 1881), niemieckim badaczem muzyki antycznej i orientalnej.

¹⁵ Josef Gabriel Rheinberger (ur. 1839 w Vaduz, zm. 1901 w Monachium) – kompozytor i organista pochodzący z Liechtensteinu. Jego specjalnością były utwory religijne. Był cenionym pedagogiem. Uczył kompozycji w Konserwatorium monachijskim.

Władysław Cyrbes zmarł 9 września 1917 r. „Głos Rzeszowski” 16 września 1917 r. (nr 37) w „Kronice żałobnej” informuje o tym bardzo zwięźle:

fot. 5. „Głos Rzeszowski” 37 (1917)

Twórczość Władysława Cyrbesa nie jest zbyt obfita. *Polski słownik biograficzny* z 1938 r. mówi o dwudziestu kilku opusach. W rzeczywistości jest ich nieco więcej, a nadto niekiedy jedno opus zawiera kilka kompozycji. Spod pióra Cyrbesa wyszły pieśni, utwory fortepianowe, utwory choralne¹⁶ i jedna msza.

W miarę pełny katalog, według największej na świecie bazy *WorldCat*, przedstawia się następująco:

- op. 6, nr 1 – *Mazurka* na fortepian, 1904-1908
- op. 6, nr 2 – *Menuet* na fortepian
- op. 9 – *Humoreska* na fortepian, 1904-1908
- op. 18 – 2 kwartety męskie do słów Karola Butkowskiego, ok. 1910
- op. 20 – *Tęsknica* na fortepian, 1904-1908
- op. 21, nr 1 – 4 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1905
- op. 21, nr 2 – 4 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1910
- op. 21, nr 3 – 4 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1910
- op. 21, nr 4 – 4 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1910
- op. 22, nr 1 – 5 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1900
- op. 22, nr 2 – 5 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu, ok. 1900
- op. 22, nr 3 – 5 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Marii Kopnickiej, ok. 1900
- op. 22, nr 4 – 5 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1900

¹⁶ Zgodnie z informacją zamieszczoną w bazie *WorldCat* 2 utwory na chór męski *a cappella* zachowały się w bibliotece uniwersyteckiej w Pittsburgu (USA, Pensylwania). Wydane zostały w większym zbiorze w 1937 r. przez B.J. Zalewskiego w Chicago. Tytuły tych utworów to: *Kołysanka* i *Sen nocy letniej*. Zob. https://www.worldcat.org/title/dwa-utwory-na-chor-meski-a-cappella/oclc/48200220&referer=brief_results (dostęp: 27. 04. 2019).

op. 22, nr 5 – 5 pieśni na 1 głos z towarzyszeniem fortepianu do słów Karola Butkowskiego, ok. 1900

op. 26 – *Gawot* na fortepian, ok. 1910

op. 27 – *Valse brillante* na fortepian, ok. 1910

op. 29 – *Valsegrazies* (Es-dur) na fortepian, ok. 1900

op. 31 – *Impromptu-Valse* na fortepian, ok. 1910

op. 32 – *Menuette (a l'antique)* na fortepian, ok. 1909.

Ponadto:

Polonez *Dalej w płas* na fortepian, Rzeszów (J.A. Pelar), przed 1892

Mój ty skrzypku na chór, do słów M. Laskowskiego, ok. 1900

Kołysanka na chór, 1904

Dwa utwory na chór męski *a cappella* (wyd. pośmiertne, prawdopodobnie 1937)¹⁷.

Utwory były wydawane w oficynach Stanisława Andrzeja Krzyżanowskiego w Krakowie (przypuszczalna data to rok 1869 lub 1870) przy ul. Floriańskiej oraz A. Piwarskiego w Krakowie, Gustawa Seyfartha we Lwowie, F.M. Geidela w Lipsku, J.A. Pelara w Rzeszowie. Utwory dedykowane były różnym osobom, m.in. Karolowi Butkowskiemu, pannie Rozalii Schneider czy przyjacielowi Janowi Gallowi. Z tym ostatnim łączyła kompozytora znajomość z czasów studiów w Monachium¹⁸.

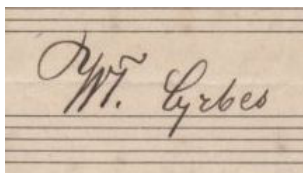
Spośród całej twórczości wyjątkowe powodzenie miały kompozycje chóralne. Były one często wykonywane przez lwowskie *Echo* pod kierunkiem Jana Galla, który wysoko oceniał utwory chóralne Cyrbesa i polecał je S.A. Krzyżanowskiemu do druku.

fot. 6. Wizerunek Władysława Cyrbesa zamieszczony na okładce jednej z kompozycji

¹⁷ http://www.worldcat.org/search?q=au%3ACyrbes%2C+W%C5%82adys%C5%82aw&qt=hot_author (dostęp: 27. 04. 2019).

¹⁸ W. HORDYŃSKI, *Cyrbes Władysław*, s. 129–130.

fot. 7. Własnoręczny podpis W. Cyrbesa

Władysław Cyrbes jest przykładem kompozytora, którego twórczość jest zapomniana, utwory nie były wznawiane, encyklopedie notują zdawkowe informacje. Warto ocalić od zapomnienia tych twórców, których praca nie ogranicza się wyłącznie do skomponowania określonej liczby dzieł o mniejszej lub większej wartości artystycznej, ale ich działalność pedagogiczna, kulturowa, ich wkład w życie muzyczne poszczególnych środowisk nie pozostaje bez wpływu na dalsze losy sztuki muzycznej.

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł prezentuje, na miarę możliwości, postać i dorobek Władysława Cyrbesa, nieco zapomnianego kompozytora. Okruchy informacji rozsianych w różnych encyklopediach i słownikach oraz w czasopiśmiennictwie pozwalają na częściową przynajmniej rekonstrukcję interesujących nas wiadomości. Najbardziej cennym materiałem są zachowane dokumenty parafialne. Skrótowno artykuł ujmuje życiorys Cyrbesa, począwszy od jego narodzin poprzez edukację aż po działalność artystyczno-pedagogiczną. Zawiera także możliwie najobszerniejszy spis utworów muzycznych omawianego twórcy.

SUMMARY

This article presents the figure and achievements of Władysław Cyrbes, a somewhat forgotten composer. Pieces of information scattered in various encyclopedias, dictionaries as well as magazines enable at least partially to reconstruct the news we are interested in. The most valuable material was preserved in parish documents. Briefly, the article gives the outline of Cyrbes's memoir starting from his birth through education to artistic and pedagogical activity. It also contains the most comprehensive list of musical works of the author.

Słowa kluczowe: Władysław Cyrbes, Zaborów, kompozytor, muzyka XIX i XX wieku, pieśni z towarzyszeniem fortepianu

Key words: Władysław Cyrbes, Zaborów, composer, 19th and 20th century music, songs with piano accompaniment